SUOMI-UNKARI

N:o 6—7 Hinta 30:— 1955

SUOMI-UNKARI

SUOMI—UNKARI SEURA r.y:n ÄÄNENKANNATTAJA

Julkaisija: **SUOMI—UNKARI SEURA r.y.**

Toimitusneuvosto: **Suomi—Unkari Seuran johtokunta**

Päätoimittaja: **Olavi Metsistö**

Kesä-heinäkuu 1955

SISÄLTÖ:

Unkarin valtuuskunta Maailman Rauhankokouksessa Helsingissä ...... siv. 2
Rauhanpalkinto Béla Bartókille ...... „ 4
Neuvostoliiton apu Unkarin atomitutkimukselle .... „ 6
Tisza .... „ 8
Unkarin autoteollisuus 50-vuotta .... „ 11
Seitsemän Veljestä Unkarissa .... „ 13
Suomi—Unkari Seura toimii .... „ 14
Tiedoitus Unkariin ryhmämatkalle aikoville .... „ 15
Lyhyesti Unkarista .... „ 16

Lehti ilmestyy 12 kertaa vuodessa

Toimituksen ja konttorin osoite: **Helsinki, Pohjoisranta 4. A. 14.**

TILAUSHINNAT:

Vuosikerta 300 markkaa, irtonumerohinta 30 markkaa.
Tilauksia vastaanottavat kaikki postitoimipaikat ja Rautatiekirjakauppa.

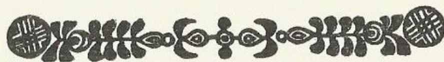
Painettu Helsingissä 1955, Kustannusosakeyhtiö Yhteistyön Kirjapainossa

I kansisivu: Keväinen kuva Gellért-vuoren vapaudenpatsaasta.

II kansisivu: Osa Maailman Rauhankokoukseen osallistunutta Unkarin valtuuskuntaa tutustumassa Turussa järjestettyyn kansainväliseen rauhantyön näyttelyyn.

III kansisivu: Yläkuva: Lapset tervehtivät äitejä Budapestissä äitienpäivänä järjestetyssä juhlassa. Alakuva: Budapestin pioneerirautatien asema Ságvári-puistossa.

IV kansisivu: Budapestin kaupunginpuistossa sijaitseva keinotekoinen lampi on onnistuttu loihtimaan aivan luonnollisen näköiseksi.

Unkarin valtuuskunta Maailman Rauhankokouksessa Helsingissä

Kesäkuun lopussa Helsingissä pidettyyn Maailman Rauhankokoukseen osallistui Unkarista seuraava valtuuskunta:

Valtuuskunnan johtajana oli Kossuth-palkinnon saanut akateemikko, Maailman Rauhanneuvoston jäsen ja Unkarin maatakäsittävän rauhanneuvoston puheenjohtaja Erzsébet Andics.

Valtuuskunnan muut jäsenet olivat seuraavat: Kossuth-palkinnon saanut akateemikko ja Maailman Rauhanneuvoston jäsen György Lukács, reformaattinen piispa ja Maailman Rauhanneuvoston jäsen János Péter, Unkarin maatakäsittävän rauhanneuvoston sihteeri rouva Bugár, Unkarin Kansantasavallan ansioitunut taiteilija näyttelijätär Elma Bulla, Unkarin Naisten Demokraattisen Liiton sihteeri rva Erdei. Paino- ja paperiteollisuustyöväen ammattiliiton puheenjohtaja Ernö Galló, Työtätekevän Nuorison Liiton keskuskomitean osastonhoitaja Károly Hess, Kistext-tehtaan stahanovilainen työnjohtaja rva Jankovics, tuomioherra ja katolisten pappien maatakäsittävän rauhankomitean sihteeri Béla Mag, puhemiesneuvoston jäsen ja Unkarin maatakäsittävän rauhanneuvoston varapuheenjohtaja László Nánási, sanomalehtimies ja maatakäsittävän rauhanneuvoston jäsen György Nemes, Kossuth-palkinnon saanut säveltäjä György Ránki, sosialistisen työn sankari ja Mávag-tehtaan stahanovilainen höylääjä József Richter, Hevesin läänin rauhankomitean sihteeri pedagoogi János Sályi, atomifyysikko ja Kossuth-palkinnon saanut kandidaatti Károly Simonyi, maatakäsittävän rauhanneuvoston jäsen kirjailija György Somlyó, Kossuth-palkinnon saanut kirjailija István Sötér, valuri József Tóth sekä maatakäsittävän rauhanneuvoston virkailija Vera Vándor.

Tämän lisäksi osallistui kokoukseen Unkarista vielä roomalais-katolisten piispojen tämänhetkinen puheenjohtaja Egerin arkkipiispa Gyula Czapik, Maailman Ammattiyhdistysten Liiton edustaja Bozsóki sekä useita sanomalehtimiehiä.

Egerin arkkipiispa lausui puheenvuorossaan mm. seuraavaa:

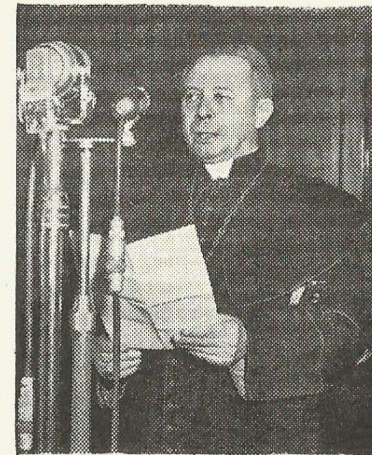
— Herra puheenjohtaja! Arvoisa kokous!

Pidän kunniana saamaani kutsua kokoukseen sekä mahdollisuutta puhua täällä.

Haluan korostaa olevani uskoani tunnustava kristitty, kirkkoni ja sen pään, paavin, uskollinen alamainen sekä kotimaani Unkarin lakiakunnioittava kansalainen. Tähän liittyy vielä eräs seikka, minkä ilmenemismuoto on kokouksen isäntämaahan, Suomeen, liittyvä suhteeni. Olen unkarilainen, ja tieteen sekä kan-

Vasemmalla: Unkarin valtuuskunnan johtaja, akateemikko Erzsébet Andics pitämässä puheenvuoroaan Maailman Rauhankokouksessa. Oikealla Egerin arkkipiispa Gyula Czapik.

sallisten perinteiden mukaan kuulumme suomalais-ugrilaiseen kieliperheeseen, enkä kunnioita ja tervehdi Suomea vieraana, vaan sukulaisena.

Mitä taas puheenvuoroni aiheeseen tulee, voin sanoa sen lyhyesti: haluan rauhaa maailmaan.

Haluan rauhaa. koska olen kristitty.

Kristillisyys on nostanut korkeammalle luonnollisen ihmisen rauhanrakkauden. Autuutemme historiassa jo Betlehemin seimen yllä kaikui rauhaa julistavien enkelien laulu, ja täyttymisen pääsiäispäivänä oli samoin ensimmäinen tervehdys ”Rauha kanssanne”,

Haluan rauhaa, koska olen unkarilainen.

Kotimaani kansa kaksi maailmanpaloa ja maailmanmullistusta kokeneena ei muistele sotaa romanttisin ajatuksin. Se on kahdesti kokenut aineellisen ja moraalisen hävityksen kauhut. On ymmärrettävää, että se inhoaa kaikkia tulevia sotia. Kokemuksesta tiedämme, että ne pommit, tykinkuulat ja hävittävät hyökkäykset, mitkä meillä myrskyten raivosivat, eivät suinkaan katsoneet, oliko niiden raunioittama maali Jumalan temppeli, kulttuurin ahjo tai jonkun perheen onnellinen pesä. Unkarin kansa tietää, että on vielä kauheampaakin kuin kaatuneitten kuolinkorahdukset, ja se on äitien valitus, leskien ja orpojen itku.

Tässä tilanteessa jokainen voi nähdä, ettei Unkarin kansa halua sotaa, vaan se vaatii rauhaa!

Tässä hengessä pyydän Jumalan siunausta Maailman Rauhanneuvoston tulokselliselle työlle.

Akateemikko György Lukács lausui puheenvuorossaan mm. seuraavaa:

— Ei ole koskaan unohdettava, että suurvaltojen jatkuva sekaantuminen Balkanin kansojen sisäisiin asioihin oli myötävaikuttamassa ensimmäisen maailmansodan valmisteluihin, samoin kuin Hitlerin ja Mussolinin sekaantuminen Espanjan sisällissotaan auttoi valmistelemaan toista.

Tässä on kysymyksessä aikakautemme historian julkinen totuus. Mutta ei ole kysymys vain historiasta. On myös kysymyksessä nykyhetken politiikka. Tunnemme jokainen Eisenhowerin ja Dullesin huomattavat lausunnot, joissa puhutaan niiden keski-Euroopan kansojen "vapauttamisesta", jotka vihdoin toisen maailmansodan jälkeen ovat tulleet vapaiksi kansakunniksi perustaen kansandemokraattisen järjestelmän.

Tämä on suoranainen uhka meidän oikeuttamme kohtaan päättää itse asioistamme, meidän oikeuttamme vastaan elää omaa kansallista elämäämme, joka on kansamme valtavan enemmistön tahdon mukaista.

Kun on kysymyksessä jonkin maan eri laitokset, ainoastaan tämän maan asukkaiden ääni voi olla ratkaiseva.

Ei ole kysymyksessä vain meidän oikeutemme vapaasti valittuun kansalliseen olemassaoloon, vaan myös Puolan, Tshekkoslovakian, Romanian, Bulgarian ja Albanian kansojen oikeus. Olisi kansallinen itsemurha, ellemme tekisi voitavaamme puolustaaksemme elintärkeitä kansallisia etujamme. Kansandemokraattisten maiden ja Neuvostoliiton kesken Varsovassa solmittu sopimus tähtää meidän kansallisten etujemme puolustamiseen samoin kuin yleisen rauhan turvaamiseen.

RAUHANPALKINTO BÉLA BARTÓKILLE

Maailman Rauhanneuvoston sihteeristön toukokuussa julkaistussa tiedoituksessa ilmoitettiin, että kansainvälisen rauhanpalkinnon jakokomitea on antanut rauhanpalkinnon kuuluisalle unkarilaiselle säveltäjälle Béla Bartókille hänen kuolemansa jälkeen, koska Bartók on teoksillaan huomattavasti myötävaikuttanut kansojen välisen ystävyyden kehittämiseksi.

Béla Bartókin musiikin ystävät ja varmaankin kaikki rauhan vilpittömät ystävät ottavat vastaan tämän tiedon tyydytystä tuntien. Kansaansa ja vapautta rakastava vilpitön demokraatti Béla Bartók taisteli jo nuoruudestaan lähtien niitä vastaan, joita hän piti

rauhan ja vapauden vihollisina. Silloin, kun Unkarissa oli muotina puhua ja kirjoittaa Unkarin kansasta, "jolla ei ole ystäviä", hän tämän shovinismin mustimpina päivinä kirjoitti, että "suurin aatteeni, mitä haluan työlläni palvella, on kansojen välinen veljeys". Kun maan hallitsevat piirit lietsoivat vihaa naapurikansoja kohtaan, matkusti Bartók Romaniaan ja Tshekkoslovakiaan keräämään kansanlauluja sovittaakseen teoksissaan myös naapurikansojen musiikkia. Kun maan hallitsevat piirit puhuivat "punaisesta vaarasta", teki hän konserttimatkan Neuvostoliittoon vuonna 1929 kirjoittaen matkastaan myötätunnolla. Fasismin levitessä Euroopassa hän teoksillaan julisti taistelun pimeyttä vastaan inhimillisen ajattelun, hengen ja vapauden puolesta.

Onkin ymmärrettävää, että juuri Béla Bartók ja hänen musiikkinsa oli Horthy-kauden taantumuksellisen kulttuuripolitiikan hyökkäyksen kohteena. Aivan kuin aikaisemmin Adya niin nyt Bartókia syytettiin epäisänmaalliseksi, "veljeilystä vihollisen kanssa". Hänen työtään pidettiin todella rikoksena taantumuksellisessa Unkarissa, koska hän teoksillaan kääntyi itä-Euroopan sorrettujen ja halveksittujen kansojen puoleen musiikillisten ilmaisukeinojen uudistamiseksi.

Hänen asenteensa ja luova työnsä osoitti suunnan Unkarin edistykselliselle sivistyneistölle. Hän uskoi syvästi ja myös lausui julki, ettei taidetta ole ilman vapautta. Luonteeltaan hän oli sovittamaton ja puhdas, ja fasismin yhä raskaimpina vuosina hän ei halunnut — mistä hän kirjoitti lukuisissa kirjeissään ja testamentissaankin — näyttävän siltä, kuin hän hiljaisesti hyväksyisi epäinhimillisyyden politiikan. Sen vuoksi hän vastalauseeksi poistui kotimaastaan vuonna 1940. Niin kuin Thomas Mann käänsi selkänsä natsi-Saksalle, Pablo Casals falangistiselle Espanjalle ja Toscanini fasistiselle Italialle, niin myös Béla Bartók valitsi vapaaehtoisen maanpaon ja muutti Amerikkaan. Raskain sydämin hän jätti maan, jonka kansaan hänet sitoivat katkeamattomat siteet. Ei hän pelännyt omasta puolestaan, vaan isänmaansa ja inhimillisen sivistyksen puolesta.

Elämänsä aikana hän ei enää päässyt palaamaan kotimaahansa. Ne muutamat kirjeet, jotka hän silloin kirjoitti Unkariin, kuvastavat sammumatonta koti-ikävää. Viimeisessä kirjeessään kesäkuussa 1945 hän kirjoitti: "Haluaisin mennä kotiin, lopullisesti". Saman vuoden syksyllä hän jo auttamattomasti sairaana, vähän ennen kuolemaansa, eräälle amerikkalaiselle lehdelle antamassaan lausunnossa puhui innostuneesti kotiinpaluustaan, suunnitelmistaan Unkarissa, "kansakunnan musiikillisesta uudelleenkasvattamisesta".

Hän sanoi usein, ettei hänen ruumiinsa eikä henkensä tarvitse kunnianosoituksia. Mikäli hän eläisi, olisi hän kuitenkin varmaan ilolla vastaanottanut tämän kunnianosoituksen.

Lehtemme viime numerossa oli otteita unkarilaisen runoilijan Attila Józsefin runoista. Tämän johdosta eräät lukijamme ovat tiedustelleet, mistä näitä runoja voi saada. Nämä runot ilmestyivät pari vuotta sitten "Vapauden tulet" nimisessä kokoelmassa, mihin on koottu Sándor Petöfin, János Aranyn, Endre Adyn ja Attila Józsefin runoja. Kirjan on julkaissut Kansankulttuuri Oy, josta sitä myös on saatavissa.

Neuvostoliiton apu Unkarin atomitutkimukselle

Kirjoittanut

Unkarin Tiedeakatemian

puheenjohtaja

István Rusznyák

Unkarin tiedemiehet ovat suuresti iloiten vastaanottaneet Neuvostoliiton lausunnon, minkä mukaan myös Unkari pääsee osalliseksi Neuvostoliiton jo muille maille tarjoamasta tieteellisestä, teknillisestä ja muusta avusta atomienergian valmistamisen ja sen rauhanomaisen käytön alalla.

Jotta voisimme oikein arvioida tämän tuen merkityksen, on meidän nähtävä selvästi tieteittemme, ja erikoisesti luonnontieteemme tila. Ennen vapautumista oli kokeellinen tiede — ja sen puitteissa erikoisesti fysiikka — erittäin laiminlyöty ala. Vapautumisen jälkeen puolueemme ja hallituksemme — tietäen, ettei maatamme ja sosialismia voida rakentaa ilman tieteen apua — alkoivat kehittää laajassa mittakaavassa tieteellistä tutkimusta, sikäli kuin siihen avautui mahdollisuuksia taloudellisen voimistumisemme johdosta.

Tämä kehitys on nyt saavuttanut sellaisen asteen, että sen menestyksellinen jatkaminen tulisi mahdottomaksi ilman ulkopuolista apua, sillä atomimiilujen monimutkainen rakenne sekä niihin tarvittavien hidastavien ja erikoisesti hajoavien aineiden suuri määrä tekevät atomienergian käytön pienessä maassa mahdottomaksi ilman ulkopuolista apua. Sen vuoksi on erikoisen tärkeätä, että tässä vaiheessa, jolloin emme omin voimin olisi voineet toteuttaa tätä sosialismin rakentamiselle tärkeätä tieteellistä ohjelmaa, Neuvostoliiton jalomielinen tarjous antaa meille kehitysmahdollisuudet.

Nykyaikaisen tieteen oleellisimpia päämääriä on aineen osien, atomien, hienon rakenteen ja vaikutuksen tutkiminen. Tätä koskevia tutkimuksia voidaan suorittaa käyttämällä luonnollisia radioaktiivisia aineita sekä erilaisia kiihdyttämislaitteita. Mutta meillä kokeilumahdollisuudet ovat erittäin rajoitetut, ja kokonaan uudet näköalat avautuvat eteemme, jos voimme käyttää tutkimuksissa atomimiilun avulla aikaansaatuja neutronsäteitä.

Keinotekoisia radioaktiivisia aineita käytetään jo tieteen ja tekniikan eri aloilla: lääketieteellisissä ja biologisissa kokeissa, maatalouden ja agrobiologian ongelmien ratkaisemisessa, raskaassa teollisuudessa murtumattomien aineiden tutkimisessa, erilaisten kemiallisten prosessien selvittämisessä jne. Neuvostoliitto on jo tähänkin mennessä auttanut huomattavasti meitä soveltamaan isotooppi-menetelmiä tutkimuksissa sekä eri tieteenalojen ja teollisuuden ongelmien ratkaisussa.

Atomiydintutkimusten tärkein tulos on itse atomimiilu, sekä atomimiilun avulla toimiva voimalaitos. Atomienergialla tuotettu energia näyttää Unkarin kannalta erittäin tärkeältä. Vieläpä sellaisissakin maissa, joilla on käytettävinään korkealaatuista ja halpaa hiiltä tai vesivoimaa, laskelmat osoittavat, että vuosikymmenien perspektiivissä atomienergia tulee olemaan vähintään yhtä halpaa kuin halvin hiili- tai vesienergia. Meillä sen sijaan, missä hiili on hyvin kallista eivätkä vesivoimalaitokset voi ratkaista täysin energianhuoltokysymystämme, atomienergian käyttö on paljon tärkeämpää kuin muissa maissa. Atomivoimalaitokset tekisivät mahdolliseksi louhitun hiilen kemiallisen jalostuksen ja täten myös Unkarin hiilireservien nykyistä paljon taloudellisemman hyväksikäytön. Atomivoimalaitosten avulla voisimme tuottaa paljon enemmän ja halvempaa energiaa kuin nykyisin. Suuret määrät halpaa energiaa nostaisivat tuotantomme oleellisesti huomattavasti korkeammalle tasolle. Kouriintuntuvin esimerkki tästä on Unkarin alumiiniongelma. Unkarissa on erittäin suuria boksiittiesiintymiä, mutta alumiinin valmistaminen boksiitista on kuitenkin kallista, koska siihen tarvitaan suuria määriä sähköenergiaa. Atomienergian avulla voisimme valmistaa boksiitistamme halpaa alumiinia.

Voimme nähdä atomienergian käytön laajat perspektiivit, mitkä Neuvostoliiton Unkarillekin tarjoama apu on saattanut mahdollisuuksien rajoihin. Luotamme siihen, että näiden mahdollisuuksien hyväksikäyttö tulee merkitsemään meilläkin atomikauden alkua.

Tämä on tulevaisuutta; mutta puhukaamme siitä, mitä Neuvostoliiton tarjoama apu merkitsee tällä hetkellä. Sodasta lähtien on erikoisesti imperialistisissa maissa atomitutkimusten alalla harjoitettu suurisuuntainen salailu uhannut tukahduttaa tällaisen tutkimustyön. Tämä on nyt loppunut siihen, että Neuvostoliitto on rohkeasti paljastanut rikkaat kokemuksensa atomitutkimuksessa ja täten tehnyt mahdottomaksi tieteen kehitystä estävän salailun. Tämä suurenmoinen ele ei palvele ainoastaan sitä, että atomitutkimuksia voidaan nyt vapaasti aloittaa entistä suuremmassa määrin, vaan se lähentää myös kansoja toisiinsa, edistää kansainvälistä yhteisymmärrystä ja merkitsee huomattavaa askelta maailmanrauhan turvaamiseksi.

Unkarin Tiedeakatemian puhemiehistö kiittää Neuvostoliittoa tästä sen taholta tulleen alituisen avun uudesta ilmaisusta ja tulee omasta puolestaan tekemään kaikkensa, jotta rakennettava atomimiilu ja voimalaitos palvelisivat mahdollisimman hedelmällisesti Unkarin tiedettä ja maamme taloudellista kehitystä.

TISZA

Kaksi suurta virtaa, Tonava ja Tisza, virtaa Unkarin alueen halki, Tonava jokseenkin suoraan pohjois—etelä-suuntaan ja Tisza koillis—lounas- sekä pohjois—etelä-suuntaan. Nämä joet jakavat Unkarin alueen kolmeen osaan, ja tämän mukaan nimitetään myös maan eri osia. Tonavan länsipuolella olevaa osaa nimitetään Dunántúliksi (tarkoittaa Tonavan takana olevaa maata), Tonavan ja Tiszan välistä osaa nimitetään nimellä Duna—Tisza köz (mikä tarkoittaa Tonavan ja Tiszan välillä), ja Tiszan itäpuolella olevaa aluetta nimitetään Tiszántúliksi (Tiszan takana oleva maa).

Näistä kahdesta virrasta luonnollisesti Tonava on paljon mahtavampi, onhan Tisza vain sen lisäjoki. Mutta Tonava saa alkunsa Saksasta, virtaa Itävallan, Tshekkoslovakian, Unkarin, Jugoslavian, Bulgarian, Romanian ja Neuvostoliiton alueiden kautta Mustaan mereen, ja on siis täysin kansainvälinen joki, mitä mikään maa ei voi väittää yksinään omakseen. Tisza saa alkunsa Karpaateilta, Neuvostoliiton alueelta, ja laskee Tonavaan Jugoslavian puolella, mutta suurimman osan juoksustaan Tisza virtaa Unkarin alueella. Sen vuoksi Tiszaa pidetään tyypillisesti unkarilaisena virtana.

Tisza virtaa Unkarin alueelle Tiszabecsin luona. Täällä joki virtaa jonkin matkaa luoteeseen, mutta Záhonyn luona — kuten kansa sanoo, "Aarreportilla" — tekee suuren mutkan kääntyen lounaaseen, suoraan Unkarin suurelle alangolle.

Laivaliikennettä ei täällä vielä ole — Tiszan laivakululle kelvollinen osa alkaa vasta paljon alempana, Tiszaburan luona — mutta jos haluaisimme mennä veneellä virtaa alaspäin, ei airoja tarvittaisi muuhun kuin estämään venettä ajautumasta maihin, sillä virta on täällä erittäin vuolas.

Tokajin kohdalla laskee Tiszaan Bodrog, ja sen jälkeen joki imee itseensä vielä Takta-laakson suovedet, minkä jälkeen paisunut joki virtaa Prügyiin, missä se tekee suuren mutkan. Näillä tienoilla on Tiszahátin kylä, missä syntyi ja kasvoi Unkarin suurin realistinen romaanikirjailija Zsigmond Móricz.

Siellä, missä Sajó laskee Tiszaan, on Muhi-pusta. Siellä 1200-luvulla tataarit ratkaisevassa taistelussa löivät unkarilaiset ja koko Unkari joutui hetkeksi heidän

valtaansa... Sen jälkeen seuraa Tiszatarján, jossa joen rannalla on vieläkin valtava kastanjapuu, jonka siimeksessä József Eötvös kirjoitti ensimmäisen modernin unkarilaisen romaanin. Sieltä jonkin matkan päässä on omituinen kaivanto, "Csörsz-oja", josta ei tiedetä, onko se aikoinaan ollut puolustukseen käytetty valli tai esihistoriallinen kastelukanava. Drugman luona näillä seuduilla oli ensimmäinen Tiszan luotsi jo niihin aikoihin, jolloin unkarilaiset saapuivat maahan.

Tisza on suurimmalta osaltaan keskijuoksu-tyyppinen joki, johon ei muodostu särkkiä, joka ei liikuttele suuria kiviä, ei kuohu eikä kohise, vaan kauniisti kiemurtelee. Sen rannat ovat aikaisemmin olleet tyypillistä suoseutua, mutta joen perkaamisen jälkeen sen rannoilla on voitu ruveta harjoittamaan maanviljelystä ja karjanhoitoa. Sen eläinmaailma on hyvin erikoinen ja vaihteleva, pääuomassa se on kokonaan toisenlainen kuin umpeutuneissa sivu-uomissa. Moniin umpeutuneisiin uomiin on rakennettu sulkuja; veden ollessa korkealla niihin lasketaan vettä ja niitä käytetään kalanviljelyyn ja kasteluun.

Toukokuussa Tisza "kukkii". Tiszankukaksi sanotaan erästä kärpäslajia, mikä elää vain päivän tai pari, minkä ajan "kukkiminenkin" kestää. Tämä kärpäslaji on tärkeätä kalojen ravintoa.

Jokseenkin kaikki kalastustavat tunnetaan Tiszalla. Kalaa pyydetään ongella, haavilla, pajunoksista punotuilla merroilla, katiskoilla ja pitkillä nuotilla. Kun Tisza tulvii ja peittää rantaniityt, silloin saadaan kalaa myös atraimella ja joskus jopa paljain käsinkin.

Tiszassa on yli 200 kalalajia, niiden joukossa sellaisia kuin lahna, punasilmäkala, hauki, ahven, made, suutari eli toutain, eräs haililaji, kiiski jne.

Tiszan seudun "kansallisruokia" ovat kalapaprika ja kalakeitto. Kalapaprikaan kelpaa mikä kala tahansa. Tiszan kalastajat valmistavat sen seuraavasti: Ensin kala perataan, puhdistetaan ja paloitellaan. Paloittelun jälkeen ei kalaa enää pestä, vaan se pannaan noin tunnin ajaksi suolaan. Kun sitä sitten paistetaan neljännestunnin runsaassa rasvassa, missä on paljon sipulia ja parikaa, niin kalapaprika on valmis.

Mitä useampia kaloja käytetään kalakeittoon, sitä parempi. Nämäkin kalat suolataan maun mukaan ja annetaan niiden seistä tunnin verran. Vähässä rasvassa käristetään sipulia, ja kun sipuli on käristynyt, mutta ei vielä ruskistunut, lisätään siihen hieman hienoksi leikattua kynsilaukkaa ja persiljaa. Paprikaa pannaan runsaasti — mikäli mahdollista

Szegedin punaista paprikaa — veitsenkärjellinen meiramia ja murskattua pippuria ja jo etukäteen suolatut kalat ladotaan siihen vieretysten. Vettä pannaan ainoastaan sen verran, että kalat juuri peittyvät. Kansi pannaan päälle, ja keitetään heikolla tulella 10—15 minuuttia. Keittämisen aikana ei saa hämmentää.

Kalaruokiaan Tiszan kalastaja syö pehmeän leivän kera, ja väliin ryyppää päälle Tiszan csárdojen hapahkoa viiniä. Kala ei ole hyvää, jos se joutuu kolmannen kerran veteen...

Viime vuosisadan kirjallisuudessa oli Unkarissa alituisena aiheena tulviva Tisza, joka "kohisten ja kuohuen mursi patonsa". Tämä talttumaton ja villi virta peitti joka vuosi tulvansa alle laajoja aloja, ja jokainen tavallista suurempi tulva merkitsi aina kansallista onnettomuutta, vaati ihmisuhreja ja aiheutti hävitystä. Vuonna 1879 tulviva Tisza hävitti suurimman osan Szegedin kaupungista, ja tämän katastrofin johdosta maailman kaikista osista saapui myötätunnon ilmauksia.

Joen tulviminen saatiin loppumaan sen perkaamisella ja patoamisella, mikä aloitettiin unkarilaisen valtiomiehen István Széchenyin aloitteesta. Työ aloitettiin vuonna 1846, ja ensimmäisen lapionpiston teki itse István Széchenyi Tiszadobin luona. Tälle paikalle on myöhemmin pystytetty muistomerkki.

Edelläolevalla olemme tahtoneet antaa lukijoillemme jonkinlaisen kuvan Tiszasta. Siitä voisi kertoa tietysti paljon enemmänkin. Jos kuitenkin yrittäisimme määritellä, mikä on Tiszan merkitys unkarilaisille, kuvaa sitä parhaiten vanha unkarilainen sananlasku:

"Ken kerran Tiszan vettä juo,
hän aina kaipaa Tiszan luo."

Unkarin autoteollisuus 50-vuotias

Budapestissä, nykyisen Loránd Eötvös-yliopiston alueella, sijaitsi aikoinaan teknillisen yliopiston puisto. Tästä puistosta vieri kadulle vuonna 1905 toukokuun 31 päivänä merkillinen laitos. Se muistutti ajurin vaunuja, mutta hevosia ei ollut sitä vetämässä. Istuimet olivat avoimia, ja vain pari rautatankoa kannatti katosta istuimen yläpuolella, jotta ajajalla olisi edes jonkinlainen sateensuoja. Sellaiselta näytti ensimmäinen unkarilainen auto, ja sellaiselta se näyttää siinä kuvassakin, mikä otettiin sen lähtiessä ensimmäiselle matkalleen. Ohjauspyörän takana istui auton suunnittelija ja kokoonpanija János Csonka. Asiantuntijat pitävät tätä päivää Unkarin autoteollisuuden syntymäpäivänä.

János Csonka oli jo pitkän aikaa suunnitellut auton valmistamista, mutta aikeen toteuttaminen kesti kauan. Oikeastaan hänen suunnitelmansa syntyivät jo vuonna 1896, kun Unkarin posti otti ensimmäisenä maailmassa käytäntöön postiautoja, jotka tuotiin ulkomailta. Siitä alkaen monet unkarilaiset insinöörit, teknikot ja muut asiantuntijat pyrkivät tuottamaan autoja Unkarissakin mitä pikimmin, voidakseen antaa postin käyttöön unkarilaisia autoja.

Heidän joukossaan oli myös János Csonka, joka oli teknillisen yliopiston konepajan johtaja. Aluksi hän valmisti kaksisylinterisen, vesijäähdytyksellä varustetun auton, mutta ei itsekään pitänyt sitä onnistuneena, joten hän ei koskaan esitellyt sitä muille ihmisille.

Sillä välin oli Györin vaunu- ja konetehdas aloittanut autonalustojen valmistuksen — tosin vielä toistaiseksi itävaltalaisia autoja varten. Mutta tämä antoi mahdollisuuden siihen, että kun Csonka vuonna 1904 itse laatimallaan nelisylinterisen auton suunnitelmalla voitti postin julistaman kansainvälisen kilpailun ja sai tilauksen kahdeksan auton valmistamisesta, hän saattoi kääntyä unkarilaisen tehtaan puoleen autonalustojen saamiseksi. Hienommat osat hän valmisti "kotona", teknillisen yliopiston konepajalla. Monen kuukauden ankaran työn jälkeen saattoikin ensimmäinen auto lähteä koematkalle toukokuun 31 päivänä 1905.

Tämän ensimmäisen unkarilaisen auton ensimmäisestä matkareitistä ei jälkimaailmalle ole jäänyt mitään tietoa. Eivät sen aikaiset sanomalehdet eivätkä Csonka-perheen paperitkaan sisällä mitään tämänsuuntaisia tietoja. Kaikki merkit viittaavatkin siihen, ettei tätä koko tapausta

pidetty siihen aikaan mitenkään tärkeänä. Sen verran kuitenkin tiedämme, että auto teki pohjois-Unkarin huonokuntoisilla teillä 2 000 kilometrin pituisen matkan. Auton kuljettajat eivät nielleet ainoastaan kilometrejä, vaan ilmeisesti myös huomattavasti pölyä, sillä autossa ei ollut edes tuulilasia. Siitä huolimatta auto toimi hyvin ja yhdessä muiden samantyyppisten autojen kanssa palveli postia vielä parin vuosikymmenen ajan.

Ensimmäisen erän, kahdeksan postiauton jälkeen valmistettiin vielä 50 Csonka-tyyppistä autoa, joista useimmat olivat käytössä 20—25 vuotta. Kehitys kulki kuitenkin eteenpäin. Vuonna 1907 valmistui jo ensimmäinen unkarilainen ilmajäähdytyksellä varustettu auto, ja samana vuonna — Csonkan suunnitelmien perusteella — Röck-konetehdas aloitti pakettiautojen valmistuksen. Myös Györin vaunu- ja konetehtaan tuotanto kehittyi, ja vuodesta 1912 lähtien siellä ei enää valmistettu ainoastaan autojen alustoja, vaan myös tunnettuja Rába-merkkisiä kuorma-autoja.

Neljäkymmentä vuotta sitten, maaliskuun ensimmäisenä päivänä 1915 aloitettiin Budapestissä linja-autoliikenne, ja ensimmäisten liikenteessä olleiden linja-autojen joukossa oli myös Unkarin autotehtaan valmistama Márta-tyyppinen auto. Samaan aikaan Unkarin pääkaupungin kaduille ilmestyi 50 vuokra-autoa. Vuonna 1926 valmistettiin ensimmäinen buldoggi-mallinen auto (tai kuten niitä nimitettiin "Trambusz"), sen jälkeen seurasivat Magomobil- ja Magosix-merkkiset autot, ja vuonna 1928 alettiin valmistaa WM-merkkisiä henkilöautoja ja pienikokoisia linja-autoja.

1930-luvulla Unkarin autoteollisuuden kehitys kuitenkin pysähtyi. Lukuunottamatta Györissä valmistettuja Botond-merkkisiä autoja, ei Unkarin autoteollisuudella ole tältä ajalta esitettävänä mitään muuta uutta.

Vapautumisen jälkeen Unkarin autoteollisuus on kehittynyt valtavasti, ennenkaikkea Ikarus-tehtaan ansiosta. Kuluneen vuosikymmenen aikana saavutetut tulokset ovatkin jo tunnetumpia. Viisivuotissuunnitelman täyttämisestä annetussa tiedoituksessa ilmoitettiin, että vuonna 1954 valmistettiin autoja 553 prosenttia enemmän kuin vuonna 1949, siis ennen viisivuotissuunnitelman alkua. Yksistään Ikarus-tehdas valmistaa nykyisin 16 kertaa niin paljon autoja kuin koko Unkarin kaikki tehtaat yhteensä vuonna 1938. Vapautumisen viidentenä vuosipäivänä, siis viisi vuotta sitten, valmistui Csepelin autotehtaassa ensimmäinen suuri Csepel-auto, ja siitä lähtien on näitä tuotettu jo 25 000 kappaletta.

Unkarissa valmistetaan nykyisin sekä kuorma- että linja-autoja, joita viedään huomattavasti ulkomaillekin. 30-, 60- ja 601-tyyppisiä autoja on viety monien Euroopan maiden lisäksi myös Kiinaan, Egyptiin ja moniin muihin kaukaisiin maihin. Monissa ulkolaisissa ammattilehdissä on viime aikoina kiinnitetty yhä suurempaa huomiota Ikarus-tehtaan uuden 55-tyyppisen linja-auton moottoriin ja aistikkaaseen ulkonäköön. Tämä valtava linja-auto saavutti Leipzigin kansainvälisillä messuilla suuren menestyksen.

Seitsemän veljestä Unkarissa

Äskettäin ilmestyi Unkarissa uutena käännöksenä Aleksis Kiven Seitsemän veljestä. Unkarin Isänmaallisen kansanrintaman äänenkannattajassa Magyar Nemzetissä on julkaistu kirjasta seuraava arviointi:

— Tämä etevän suomalaisen kirjailijan lähes sata vuotta sitten kirjoittama kirja johtaa lukijan kallioiden, loputtomien metsien ja tuhansien järvien peittämän maan ihmeen kauniisiin maisemiin sekä kamppailuntäyteistä elämää elävien miellyttävien ihmisten pariin. Seitsemän veljeksen, seitsemän nuoren suomalaisen talonpojan elämän kautta hän kuvaa mestarillisesti koko Suomen kansan silloista elämää. Jukolan veljesten milloin vakavista, milloin iloisista, milloin viisastelevista, milloin hieman karkeista sanoista kaikuu koko Suomen kansan ääni. Muutaman ihmisen loistavalla kuvauksella hän selkeän yksinkertaisesti kuvaa Suomen talonpoikaiston elämää sata vuotta sitten. Kirjasta saamme käsityksen Suomen talonpoikaiston olosuhteista ja ajattelutavasta, Suomen talonpoikaiston, joka ei koskaan ole tuntenut maaorjan katkeraa kohtaloa, mistä niihin aikoihin kärsi miltei jokaisen kansan talonpoikaisto. Suomen talonpojat puolustivat sitkeästi vapaata, riippumatonta elämäänsä, varjelivat kieltään ja säilyttivät kansantapansa. Riippumattomuutensa puolustamiseksi he käyttivät kaikkia niitä mahdollisuuksia, joita heidän maansa luonto tarjosi heille. Maallisten tai kirkollisten virkamiesten sortopyrkimyksien uhatessa he yksinkertaisesti siirtyivät kauemmaksi. Loputtomat metsät ja lukemattomat järvet tekivät suomalaisille talonpojille mahdolliseksi missä tahansa harjoittaa metsästystä ja kalastusta sekä alkeellista maanviljelyä. Tietenkin tällainen siirtyminen paikasta toiseen vaati myös uhrauksia, eikä se koskaan tapahtunut ilman seikkailuja. Myös Jukolan veljekset joutuivat jännittäviin seikkailuihin muuttaessaan uudelle asuinpaikalleen paetessaan kanttori-opettajansa ankaruutta. Kuvaten uskollisesti Suomen kansan silloista elämää Kiven romaani osoittaa myös tien eteenpäin kohti edistystä. Jukolan pojat kaivavat jo ojia ja kuivaten suon hankkivat lisää viljelysmaata. Tämä osoittaa jo tulevaisuuden tien Suomen talonpojille, jotka myöhempinä aikoina ovat tehneet viljaviksi miljoonia hehtaareita ja siten muuttaneet koko maanviljelyksensä luonteen.

Tätä paljon kurjuutta kärsineen ja nuorena kuolleen suomalaisen kirjailijan Aleksis Kiven teosta pidetään koko maailmassa eräänä Suomen kirjallisuuden etevimpänä teoksena. Kääntäjä István Rácz on onnistunut työssään hyvin, ja hänen kirjaan kirjoittamansa loppulausekin on kiitettävä.

Kirja on painettu Uj Magyar Könyvkiadó nimisen kustannusliikkeen toimesta.

Suomi—Unkari Seura toimii

ILOINEN ILTA SEURAN KERHOSSA

Talvikauden päättäjäisiksi järjestettiin seuran kerhossa 20. 5. "Iloinen ohjelmallinen ilta". Kun Unkarin jalkapallojoukkueen jäsenet joutuivat saman päivän aamuna jo lähtemään paluumatkalle, jouduttiin tilaisuus pitämään ilman näitä toivottuja vieraita.

Ohjelmasta mainittakoon, että seuran orkesteri esitti Eric R e n q v i s t i n johdolla suomalaisia ja unkarilaisia sävelmiä. Seuran johtokunnan jäsenen William K e s k i s e n avauspuheen ja logonomi Martta S p a r r e n lausuntaesityksen jälkeen oli vuorossa seuran kuoron ensiesitys, joka onnistui hyvin kuten myös kansantanssiryhmänkin ensiesitys (mistä kiitos kummallekin ryhmälle sekä heidän johtajilleen Kosti K i v i l a h d e l l e ja Antero K o s k e l l e). Seuran orkesterin jäsen Elsa S a l o esitti viulusooloja ja lopuksi seuran jäsen, unkarilainen sirkustaiteilija P a p tovereineen esitti akrobatiaa polkupyörillä.

KEMIN OSASTON KEVÄTKONSERTTI

Kemin osaston orkesteri järjesti 8. 5. kapellimestari Heikki K o t i l a n johdolla Murolan parantolassa konsertin, mikä käsitti suomalaisten ja unkarilaisten säveltäjien teoksia. Tämän lisäksi tilaisuudessa puhui osaston puheenjohtaja Eelis O l l a n k e t o, näyttelijä Yrjö L e i n o n e n esitti yksinlaulua ja tait. Heikki K o m o k a l l i o viulusooloja Elma L a m p i o n toimiessa säestäjänä.

TAIDEKERAMIIKAN NÄYTTELY TURUSSA

Kesäkuun alussa Turun osasto järjesti "Kalustokeskus Oy:n" liikehuoneistossa unkarilaisen taidekeramiikan näyttelyn, mikä herätti Turussa — niinkuin aikaisemmin Helsingissäkin — suurta huomiota ja ihastusta keramiikkataiteilijoiden ja yleisön keskuudessa.

AUTORETKI

Kesäkuun 9 päivänä seura järjesti autoretken Espoon Nuuksiossa sijaitsevalle Solvallan urheiluopistolle, missä oli myös tilaisuus saunoa vieressä olevan Pitkäjärven rannassa.

MAAILMAN RAUHANKOKOUS HELSINGISSÄ

Helsingin Messuhallissa järjestettiin 22.—29. 6. Maailman Rauhankokous, johon osallistui 68 maasta 1 841 henkiöä, joista 1 640 oli varsinaista edustajaa, 109 tarkkailijaa ja 92 kutsuvierasta. Unkarista osallistui 20 henkinen valtuuskunta, josta on kerrottu toisaalla lehdessämme.

RAUHANTYÖN NÄYTTELY TURUSSA

Varsinais-Suomen rauhanneuvosto järjesti 18.—30. 6. kansainvälisen rauhannäyttelyn. Avajaisissa 18. 6. oli kutsuvieraina läsnä myös Unkarin lähettiläs S z i p k a sekä lähetystön henkilökuntaa. Näyttely oli jaettu eri maita käsitteleviin osiin. Veljeskan-

samme rauhantyötä esittävän osaston oli pääasiassa vuosien kuluessa koonnut Turun osastomme sihteeri Niilo K a v e n i u s, joka osallistui myös aktiivisesti näyttelyn järjestelytyöhön.

AUTORETKI JUHANNUSAATTONA

Suomi—Unkari Seura järjesti Maailman Rauhankokoukseen osallistuneille unkarilaisille juhannusaattona retken. Aluksi suunniteltiin moottorivenerekeä, mutta kun venettä oli mahdoton saada, oli tyydyttävä autoretkeen.

Lyhyen kiertoajelun jälkeen auto suunnattiin Otaniemeen. Teekkarien "juhannusjuhla" muodostui kuitenkin lievästi sanoen pettymykseksi markkinatunnelmineen, "Helppo-Heikki"-otteineen ja jazz-musiikkeineen.

VIERAILUMATKA TURKUUN

Varsinais-Suomen Rauhanneuvoston kutsusta Unkarin valtuuskunta vieraili 28. 6. Turussa, jossa ensin tutustuttiin käsityöläismuseoon. Tämän jälkeen retkikunta jakaantui kahtia osan käydessä Pansion telakalla ja toisen osan Šilo Oy:n kutomossa. Kun oli tutustuttu tuomiokirkkoon sekä päällisin puolin Turun linnaan, tehtiin pikakäynti Naantaliin. Turkuun takaisin palattuaan unkarilaiset tutustuivat rauhannäyttelyyn ja palasivat puolen yön maissa takaisin Helsinkiin.

PROFESSORI ISTVAN PAPP SUOMESSA

Kevättalvella maassamme vieraillut suomalais-ugrilaisten kielten professori István P a p p saapui jälleen Suomeen 23. 6. -55. Heti juhannuksen jälkeen professori Papp matkusti Jyväskylään, jonka kesäyliopistossa hän opettaa unkarin kieltä. Professori Papp viipyy maassamme heinäkuun loppuun saakka.

S i h t e e r i.

Tiedoitus Unkariin ryhmämatkalle aikoville

Viitaten Suomi—Unkari lehdessä N:o 1—2 julkaistuihin Unkariin tehtävää seuramatkaa koskeviin kirjoituksiin sekä 13. 6. -55 päivättyyn seuran jäsenille lähetettyyn samaa asiaa koskevaan kirjelmään ilmoitamme, että seuramatkalle Unkariin ei ole tähän päivään mennessä ilmoittautunut tarvittavaa (20 henkilöä) määrää osanottajia, joten matkan järjestäminen kuluvan kesän aikana ei enää ole mahdollista.

On ilmeistä, että Unkariin suuntautuvan seuramatkan osanottajain vähyys johtui ennenkaikkea siitä, että emme saaneet ajoissa tietää paljonko k.o. matka tulee maksamaan. Kun tämä tärkeä kysymys viimein saatiin järjestykseen, oli kesä jo kulunut puoliväliin. Kun lisäksi osottautui, että ryhmävierailun matkakustannukset nousivat kalliimmiksi kuin mitä ehkä moni jo matkalle ilmoittautunut oletti, raukesivat matkasuunnitelmat useiden matkalle ilmoittautuneidenkin kohdalta.

Mutta tuleehan vielä toinenkin kesä. Ja kun kysymyksessä on niin pitkän matkan teko kuin vierailu Unkariin, niin sellaisen matkan järjestämiseen on varattava aikaa. Matkakassan kartuttamiseenkin on ryhdyttävä ajoissa, sillä viimeksi saamiemme tietojen mukaan aikaisemmin suunnitellun vierailumatkan tekoon ja oleskeluun Unkarissa tarvitaan vähintään 70 000:—.

Syksyllä palaamme uudelleen Unkariin tehtävään seuramatkaa koskeviin kysymyksiin.

S i h t e e r i.

LYHYESTI UNKARISTA

Kuluneena keväänä ilmestyi Unkarissa uutena käännöksenä Seitsemän veljestä. Aikaisemmin Seitsemän veljestä ilmestyi jo sota-aikana. Uuden käännöksen on suorittanut István R á c z, ja teoksen runot on suomentanut runoilija Géza K é p e s. Lähiaikoina ilmestyy unkariksi myös Maiju Lassilan "Tulitikkuja lainaamassa".

Unkarissa kehitetään nykyisin erikoisen voimaperäisesti karjataloutta, ja tämän vuoksi kiinnitetään suurta huomiota rehunviljelyn lisäämiseen. Myöhäisestä keväästä huolimatta aloitettiin Unkarissa vihantarehun korjuu jo toukokuun kolmannella viikolla. Kaikkialla kylvetään korjatun rehun paikalle uutta rehua, etupäässä AIV-säilöntään tarkoitettua maissia.

Békésin läänissä Hidashátin valtion tilalla on rehunkuivatuksessa alettu soveltaa nykyaikaista tekniikkaa. Jokin aika sitten tällä tilalla valmistui 200 neliömetrin suuruinen kuivaamo, jossa voimakkaalla ilmavirralla heinä kuivataan nopeasti. Nopeasti kuivatun heinän ravintoarvo on huomattavasti suurempi kuin ulkona kuivatun heinän.

Huolimatta siitä, että Unkari on kaukana merestä, on siellä kehittynyt laivarakennusteollisuus, joka valmistaa valtamerilaivojakin. Äskettäin valmistui ensimmäinen unkarilainen valtameri-matkustajalaiva. Se on varustettu kaikin ajanmukaisin laittein, ja sen hytit, ruokasalit sekä tanssisali ovat ensiluokkaiset. Laiva on valmistettu Puolan tilauksesta, ja se kuljetetaan sinne Tonavan, Mustanmeren, Välimeren, Atlantin, Pohjanmeren ja Itämeren kautta.

UNKARIN RADIO

lähettää suomenkielistä ohjelmaa joka päivä klo 7.30—8 ja klo 17.30—18 (Suomen aikaa) aaltopituudella 252,75 m ja klo 18.30—19 aaltopituudella 25,2 ja 30,5. Seuratkaa Unkarin kulttuuri- ja talouselämän tapahtumia Unkarin radion välityksellä. Keskiviikkoisin vastataan kuulijain kirjeisiin, sunnuntaisin on katsaus viikon tapahtumiin, myös toivekonsertteja järjestetään.

Kuulijoita pyydetään lähettämään toivomuksensa joko suoraan Unkarin radiolle os. Magyar Rádió, Budapest, Magyarország tai Suomi-Unkari Seuralle os. Pohjoisranta 4 A 14 Helsinki.

Suomi-Unkari Seura

Toimisto: Pohjoisranta 4 A 14, Helsinki, puh. 52 823, toimisto avoinna joka arkipäivä klo 9—17.

Puheenjohtaja: Ele Alenius, Meritullink. 32 C. 22, puh. 39 185.

Sihteeri: Toivo Salonen, Pengerk. 17 C 91, puh. 52 823 ja 772 219.

